

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

Оцінка інфляції за березень 2015 року

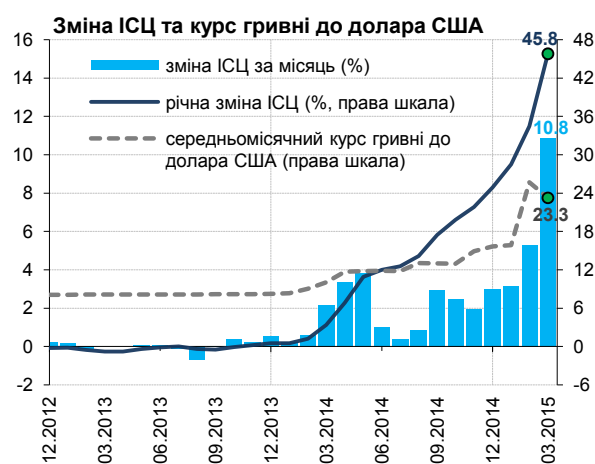
У березні споживча інфляція суттєво прискорилася – до 10.8% за місяць (10.1% за вирахуванням сезонного чинника та 45.8% у річному вимірі), що пов'язано зі значною девальвацією гривні до долара США, яка відбулася в лютому, однак відобразилася в статистиці цін у звітному місяці внаслідок особливостей збору даних (див. додаток 1), податковими змінами та ажіотажем попитом населення.

У промисловості ціни зросли за місяць на 10.5% та 51.7% у річному вимірі. Значним чинником промислової інфляції було підвищення граничних цін на газ для промислових підприємств на 56.1% у березні (185.9% у річному вимірі).

У березні суттєво прискорилося зростання індексу споживчих цін (далі – ІСЦ) – до 10.8%. За вирахуванням сезонного чинника зростання ІСЦ становило 10.1%.

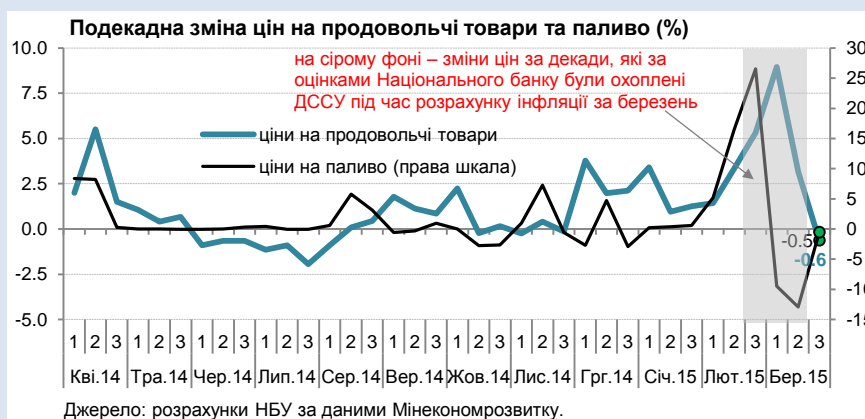
Неочікувано висока інфляція свідчить про відображення в статистиці цін за березень ефекту максимального знецінення гривні наприкінці лютого, коли міжбанківський курс досяг 30 гривень за долар США (26 лютого). Подальше укріплення гривні до долара США завдяки активним діям Національного банку щодо стабілізації ситуації на валютному ринку (у середньому на 15.5% за березень порівняно з попереднім місяцем) не відобразилось на цінах через особливості збору даних ДССУ.

Офіційно ДССУ здійснює реєстрацію цін (тарифів) з 1 до 25 числа кожного місяця (та протягом повного місяця за окремими товарами). Однак відповідно до результатів дослідження Національного банку (див. додаток 1) більше охоплює ціни останньої декади попереднього місяця та дві перші декади звітного.

Джерело: ДССУ та розрахунки НБУ.

Подекадний аналіз окремих складових ІСЦ

Джерело: розрахунки НБУ за даними Мінекономрозвитку.

Дані, які збирає Міністерство економіки України на щодадній основі, дають підстави стверджувати, що пік впливу курсового чинника на зростання цін вже був пройдений. Зокрема, за розрахунками Національного банку, уже в останній декаді березня, яка лише частково входила в розрахунок інфляції за звітний місяць ДССУ, спостерігалось зниження цін на продукти харчування (на 0.6% за 10 днів).

Згідно з даними ДССУ ціни на паливо підвищилися на 9.3% за березень. Однак подекадний аналіз цін вказує на значне подорожчання палива лише в останній декаді лютого (на 26.6%), тоді як протягом березня вартість палива знижувалася (у цілому на 21.6% за місяць).

Крім безпосереднього впливу курсового чинника, динаміку споживчих цін визначали:

зміни в податковому законодавстві, які набули чинності наприкінці лютого, – уведення додаткового імпортного збору (крім товарів критичного імпорту) у розмірі 10% для продовольчих товарів і 5% для всіх інших¹;

ажіотажний попит населення, спричинений панічними настроями під час курсових сплесків;

високі інфляційні очікування. Зокрема з початку минулого року тривало стрімке зростання очікувань представників підприємств щодо інфляції в наступні 12 місяців (до 27.3% у лютому²), які відзначали підвищення цін продавцями в очікуванні зростання собівартості (закупівельної вартості) їх продукції.

Базовий та небазовий ІСЦ у березні зростали майже однаковими темпами – 10.8% та 10.9% відповідно. У річному вимірі базова інфляція зросла до 44.6%, небазова – до 47.6%.

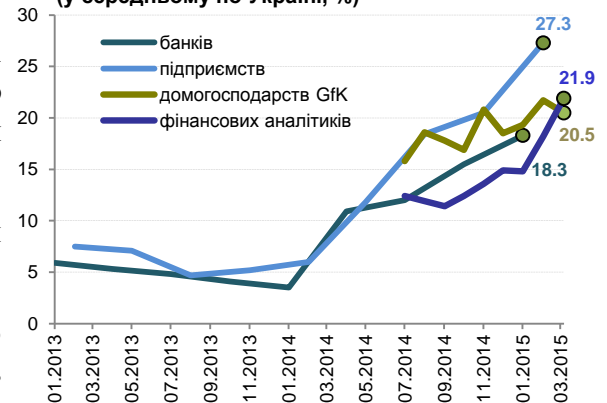
Ціни на продукти харчування, що входять до складу базового ІСЦ (переважно з високим ступенем оброблення), підвищилися на 13.1% за місяць (54.0% у річному вимірі) унаслідок вторинних ефектів від зростання цін на енергоносії, паливо та сирі продукти.

Вузька базова інфляція, яка відображала подорожчання непродовольчих товарів, значною мірою представлених імпортом, у березні становила 11.8% та зросла до 47.3% у річному вимірі. Значно зросли ціни на одяг та взуття (на 13.5%) у зв'язку з початком продажу товарів нового сезону, закуплених за вищим курсом гривні.

Вартість послуг зростала найбільш стриманими темпами (3.2% за місяць та 17.2% у річному вимірі), що обумовлено її найменшою залежністю від курсового чинника.

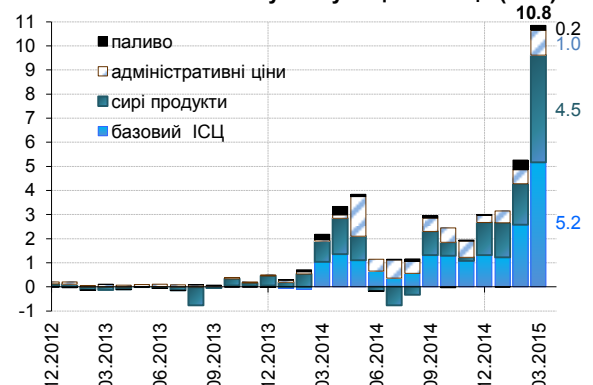
Найсуттєвіше в березні зросли ціни на сирі продукти харчування – на 15.8% за місяць (49.4% у річному вимірі). Фрукти, пропозиція яких значною мірою представлена імпортом, подорожчали на 31.9% за місяць (1.1 в. п. – внесок у місячну зміну ІСЦ). Зростання вартості овочів (на 17.1%) було спричинене збільшенням витрат на

Інфляційні очікування в наступні 12 місяців (у середньому по Україні, %)

Джерело: опитування НБУ, GfK Ukraine та розрахунки НБУ.

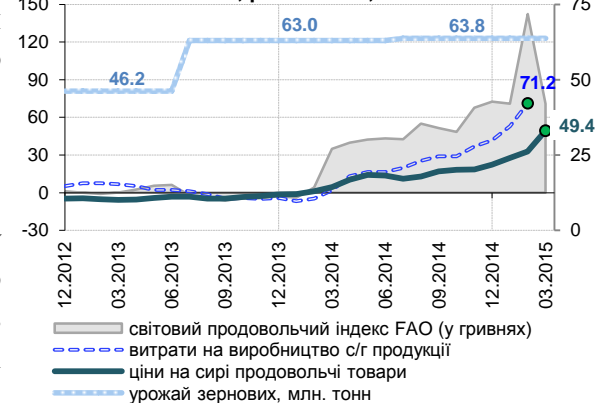
Внески компонентів у зміну ІСЦ за місяць (в. п.)*

* Сума внесків може не дорівнювати загальному значенню у зв'язку з округленнями.

Джерело: ДССУ та розрахунки НБУ.

Ціни на продовольчі товари та основні чинники їх зміни, річна зміна, %

Джерело: ДССУ, FAO та розрахунки Національного банку.

¹ За розрахунками Національного банку на основі даних ДССУ частка імпорту серед товарів, реалізованих у 2013 році (останні наявні дані) через торгову мережу підприємств, становила 14.5% для продовольчих товарів та 61% – для непродовольчих.

² За результатами опитувань Національного банку щодо ділових очікувань підприємств у I кварталі 2015 року.

їх зберігання та очікуваним підвищенням виробничих витрат, зокрема під час проведення весняно-польових робіт (індекс витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в лютому зріс на 15.4%, у річному вимірі – на 71.2%).

Ажіотажний попит населення на продукти харчування з тривалим терміном зберігання був вагомим чинником суттєвого зростання цін на борошно (52.6% за місяць), цукор (на 39.2%), а також крупи (на 18.7%). У річному вимірі зростання цін на ці товари прискорилося до 134.3%, 64.4% та 148.6% відповідно.

Ціни на цукор

Ціни на цукор відновили зростання на початку 2015 року після їх незначного зниження в сезон цукроваріння. Зважаючи на орієнтацію виробників цукру на внутрішній ринок та майже відсутню пропозицію імпортованого продукту, девальвація гривні не мала прямого впливу на вартість цукру. Водночас вагому частку в собівартості виробництва цукру займають енергоносії, насамперед газ (42-45%³ собівартості), вартість якого стрімко зростала з розвитком девальваційних процесів. Крім того, у вартість цукру закладалося збільшення майбутніх витрат на вирощування цукрових буряків.

У той самий час унаслідок високого врожаю цукрових буряків виробництво цукру у 2014 – 2015 маркетинговому році було на 71.7% більшим, ніж у попередньому році, та становило 2.08 млн. тонн. У результаті з урахуванням перехідних залишків (344 тис. тонн) в Україні сформувалася значна пропозиція у 2014 – 2015 маркетинговому році – 2.43 млн. тонн, що значно вище внутрішньої потреби України, яка оцінюється на рівні 1.68 млн. тонн.

Таким чином, **значне підвищення цін на цукор за березень (на 39.2%) було спричинене переважно підвищеним попитом населення на харчові продукти з тривалим терміном зберігання**, а також закладанням виробниками у вартість цукру очікуваного зростання витрат на вирощування цукрових буряків.

Ціни на борошно пшеничне

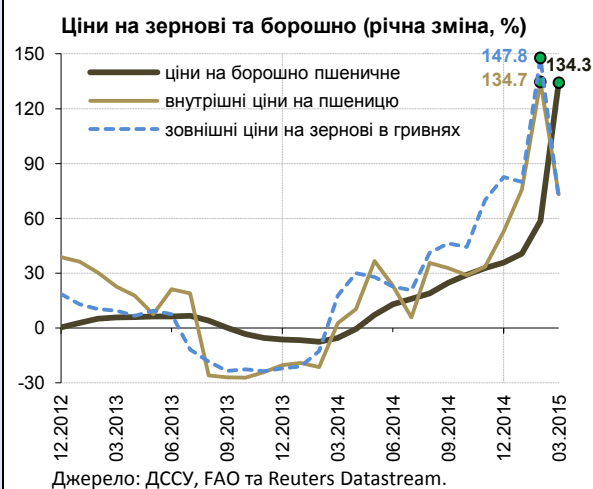
Ціни на борошно пшеничне залежать від вартості зернової сировини: між ними існує тісний зв'язок з лагом в 1 місяць. Внутрішня вартість пшениці в лютому зросла в 2.3 рази в річному вимірі. Значний вплив на неї чинили зовнішні ціни, зважаючи на суттєві обсяги експорту пшениці (у 2014 – 2015 маркетинговому році прогнозується на рівні 11.7 млн. тонн).

Баланс попиту та пропозиції цукру в 2014/2015 маркетинговому році (на графіку – МР), млн. т.*

* Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя (ураховуються в експорті).
Джерело: баланс Міжвідомчої робочої групи при Мінекономрозвитку.

³ За оцінкою Держзовнішінформ.

Вагомим чинником зростання вартості пшениці було також збільшення витрат на проведення польових робіт, пов'язаних з подорожчанням мінеральних добрив, засобів захисту та палива.

За рахунок високого врожаю внутрішня пропозиція пшениці у 2014–2015 маркетинговому році є високою. Виробництво пшениці в поточному маркетинговому році було на 8.2% вищим, ніж у попередньому році, та становило 24.1 млн. тонн. Ураховуючи перехідні залишки обсягом 3.7 млн. тонн, пропозиція пшениці в 2014–2015 маркетинговому році становить 27.8 млн. тонн, що перевищує внутрішні потреби (12 млн. тонн) та прогнозований експорт.

Таким чином, суттєве подорожчання борошна за березень (на 52.6%), крім підвищеного попиту населення, було обумовлене також зростанням гривневого еквіваленту цін на пшеницю на 32.6%, яке відбулося в лютому порівняно з січнем. Водночас укріплення гривні в березні та, як наслідок, зниження цін на пшеницю в гривневому еквіваленті (на 4.6% за місяць) є передумовою для корекції цін на борошно у квітні.

Зростання адміністративно регульованих цін, незважаючи на подальше прискорення до 4.7% за місяць (41.5% у річному вимірі), було нижчим, ніж зростання цін більшості груп товарів та послуг у звітному місяці. Найбільше підвищилися ціни на хліб – на 22.7% за місяць, що пов'язано зі зростанням собівартості його виробництва.

Вартість палива зросла на 9.3% за березень. Значно збільшилися ціни на газ скраплений для автомобілів (на 54.6% за місяць) після зниження в попередні три місяці (у цілому на 8.6%).

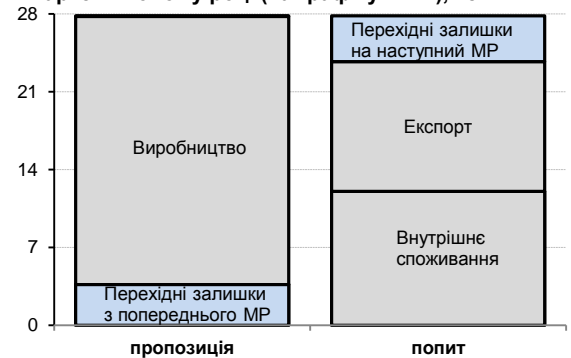
У річному вимірі подорожчання палива несуттєво сповільнилося в березні (до 80.8%), однак його темпи залишалися значно вищими, ніж подорожчання інших основних компонентів ІСЦ. Зростання вартості палива було вагомим чинником подорожчання інших компонентів споживчого кошика внаслідок підвищення транспортних витрат.

Зростання індексу цін виробників (далі – ІЦВ) у березні становило 10.5%. У річному вимірі інфляція в промисловості прискорилося до 51.7%.

Основними чинниками зростання ІЦВ у березні були:

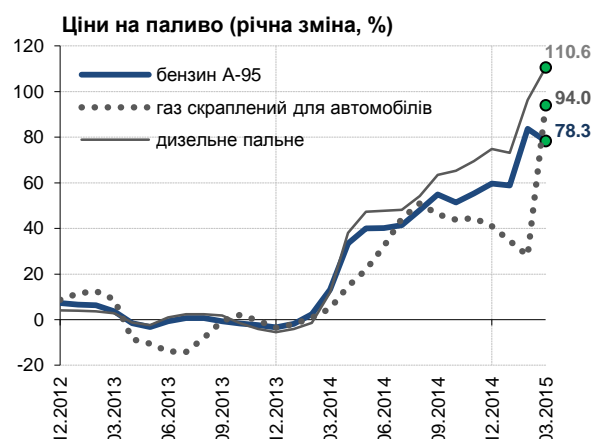
підвищення цін на енергоносії, зокрема на газ: граничні ціни на газ для промислових підприємств у березні були підвищені на 56.1%, унаслідок чого їх зростання в річному вимірі становило 185.9%;

Баланс попиту та пропозиції пшениці в 2014/2015 маркетинговому році (на графіку – МР), млн. т.*

* Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя (ураховуються в експорті).

Джерело: баланс Міжвідомчої робочої групи при Мінекономрозвитку.

Джерело: ДССУ, Reuters Datastream і розрахунки Національного банку.

розірвані виробничі зв'язки та перебої з поставками сировини від підприємств східних регіонів України на переробні підприємства інших областей;

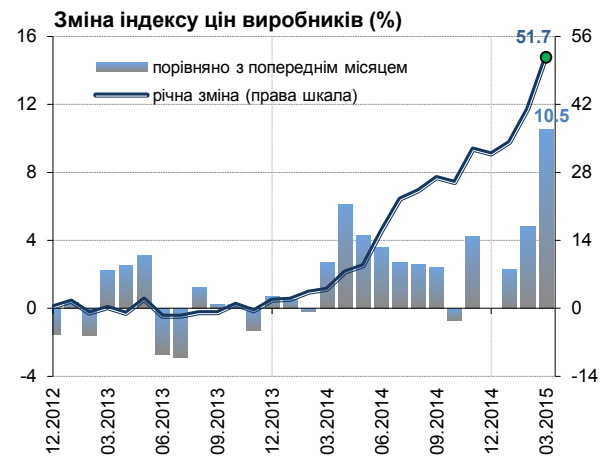
прямий вплив девальвації гривні на ціни імпортозалежних та експортоорієнтованих галузей (ціни останніх визначаються гривневим еквівалентом зовнішніх цін).

У березні продовжили знижуватися світові ціни (у доларах США) на метали (на 3.6%) та металеві руди (на 7.9%), а також майже не змінилися ціни на аміак (+0.8%). У річному вимірі тривало суттєве падіння відповідних цін: на метали – на 19.6%, на металеві руди – на 48.2%, на аміак – на 13.1%. Водночас внутрішні ціни відповідних галузей перебували під прямим та опосередкованим (через вартість вхідної сировини) тиском девальвації гривні. Унаслідок цього ціни виробників продовжували зростати:

у металургійному виробництві – на 14.6% за місяць та 70.5% у річному вимірі;

у добуванні металевих руд – на 12.7% та 41.8% відповідно;

у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – на 5.9% та 83.5% відповідно.

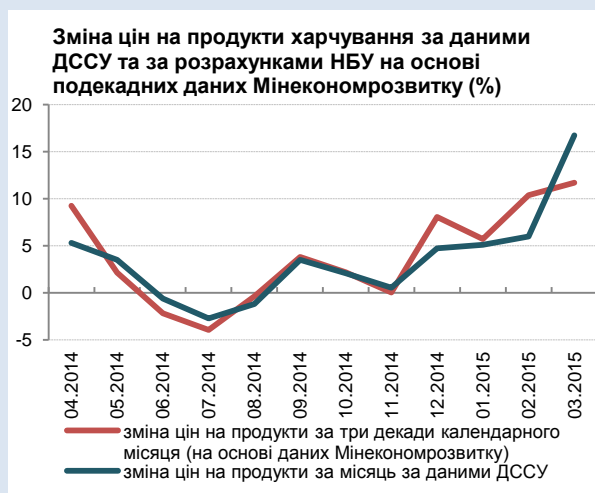
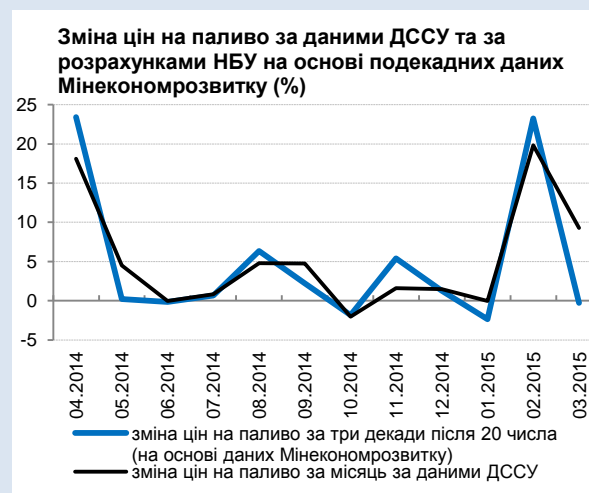
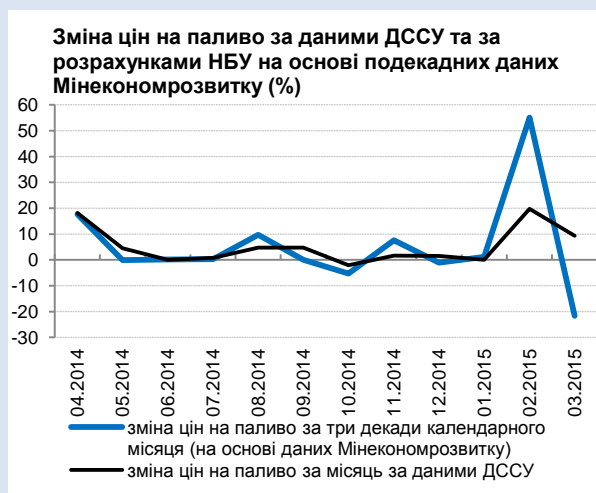

Джерело: ДССУ.

Джерело: ДССУ, НКРЕ та розрахунки НБУ.

Суттєве значення продовольчої інфляції за березень, опубліковане ДССУ, було наслідком охоплення періоду пікових темпів зростання цін на продукти після девальвації. Хоча методологічні положення ДССУ (витяг із методики – нижче) свідчать про реєстрацію цін з 1 до 25 числа або впродовж усього місяця (на товари, частка яких становить понад 0.5% у споживчому кошику), на основі подекадних даних Мінекономрозвитку фахівцями Національного банку простежено, що зміна цін за три декади після 20 числа більшою мірою корелює з даними ДССУ, ніж зміна за три декади календарного місяця (це підтверджено як графічними порівняннями, так і кореляційним аналізом⁴).

Вищезазначені висновки дають змогу припускати, що дані ДССУ щодо зміни цін за місяць не включають динаміку цін у кінці кожного звітного місяця, тоді як відповідна динаміка включається для розрахунку інфляції за наступний місяць.

Витяг з методології ДССУ щодо статистики цін

Реєстрація цін (тарифів) у всіх міських поселеннях проводиться щомісячно з 1 до 25 числа. За окремими товарами реєстрація цін проводиться протягом повного місяця. Зокрема це товари, частка кожного з яких становить більше ніж 0.5% витрат на придбання в загальних споживчих грошових витратах домогосподарств та ціни на які зазнають суттєвих коливань упродовж місяця (серед них: яловичина, свинина, птиця, риба морожена, олія соняшникова, молоко пастеризоване, яйця, цукор, борошно пшеничне, хліб, рис, крупи гречані, макаронні вироби з м'яких сортів пшениці, бензин А-76, А-80, А-92, А-93, А-95).

⁴ Коефіцієнт кореляції між зміною цін на продукти харчування за три декади (за даними Мінекономрозвитку) після 20 числа та місячною зміною цін за даними ДССУ становив 0.99 (між зміною цін за три декади календарного місяця та місячною зміною цін за даними ДССУ – 0.86), між зміною цін на паливо за три декади після 20 числа та місячною зміною цін за даними ДССУ – 0.90 (0.66 відповідно).

Додаток 2

Зміна цінних індексів та внески компонентів у зміну ІСЦ та ІЦВ*					
Компоненти споживчого кошика (за класифікацією Національного банку)					
	частка ІСЦ, %	зміна за березень		зміна за рік	
		зміна, %	внесок у зміну ІСЦ, в. п.	зміна, %	внесок у зміну ІСЦ, в. п.
Індекс споживчих цін	100.0	10.8	10.8	45.8	45.8
Базова інфляція	47.7	10.8	5.2	44.6	21.1
Небазова інфляція	52.3	10.9	5.7	47.6	24.7
сирі продукти	28.2	15.8	4.5	49.4	13.9
адміністративно регульовані тарифи та ціни	22.0	4.7	1.0	41.5	9.1
паливо	2.1	9.3	0.2	80.8	1.6
Компоненти споживчого кошика (за класифікацією ДССУ)					
Продукти харчування та безалкогольні напої, у т. ч.:	50.7	15.6	7.9	53.4	27.1
хліб та хлібопродукти	7.7	21.7	1.7	78.0	6.0
хліб	2.9	22.7	0.7	68.7	2.0
борошно пшеничне	0.5	52.6	0.3	134.3	0.7
м'ясо та м'ясопродукти	12.1	6.2	0.7	38.1	4.6
риба та продукти з риби	3.6	20.7	0.8	86.8	3.2
молоко	1.9	5.5	0.1	20.2	0.4
яйця	1.2	1.2	0.0	50.6	0.6
олія та жири	4.8	16.2	0.8	50.6	2.4
інші їстівні жири	1.1	4.5	0.1	39.8	0.4
фрукти	3.5	31.9	1.1	120.2	4.2
овочі	4.1	17.1	0.7	19.6	0.8
картопля	1.1	10.2	0.1	-34.2	-0.4
цукор	1.1	39.2	0.4	64.4	0.7
Алкогільні напої, тютюнові вироби	6.9	3.3	0.2	36.9	2.5
Одяг і взуття	7.0	13.5	0.9	31.2	2.2
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива, у т. ч.:	11.1	1.1	0.1	37.7	4.2
квартирна плата	1.4	0.1	0.0	2.6	0.0
гаряча вода	0.4	0.0	0.0	47.6	0.2
природний газ	2.0	0.0	0.0	62.8	1.3
центральне опалення	1.8	-0.2	0.0	44.6	0.8
Транспорт	4.9	7.4	0.4	65.5	3.2
паливо і мастила	2.1	9.3	0.2	81.0	1.7
залізничний пасажирський транспорт	0.2	4.9	0.0	23.2	0.1
автодорожній пасажирський транспорт	1.6	10.5	0.2	42.8	0.7
Зв'язок	3.4	1.7	0.1	5.6	0.2
Освіта	1.4	2.0	0.0	13.4	0.2
<i>Інші</i>	<i>14.6</i>	<i>-</i>	<i>1.2</i>	<i>-</i>	<i>6.2</i>
Компоненти ІЦВ					
	частка ІЦВ, %	зміна за березень		зміна за рік	
		зміна, %	внесок у зміну ІЦВ, в. п.	зміна, %	внесок у зміну ІЦВ, в. п.
Індекс цін виробників	100.0	10.5	10.5	51.7	51.7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	13.0	10.8	1.4	46.5	6.0
Добування кам'яного вугілля	3.2	1.1	0.0	49.6	1.6
Добування сирої нафти та природного газу	2.6	31.2	0.8	50.7	1.3
Добування металевих руд	6.1	12.7	0.8	41.8	2.6
Переробна промисловість	68.2	9.5	6.5	55.3	37.4
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	21.5	10.7	2.3	52.6	11.3
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	3.7	2.4	0.1	63.8	2.4
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	3.9	5.9	0.2	83.5	3.3
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	4.8	9.4	0.4	49.4	2.3
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	19.2	14.6	2.8	70.5	13.5
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	3.2	1.6	0.1	16.4	0.5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	18.8	13.4	2.5	44.6	8.3

* Розрахунки Національного банку на підставі даних ДССУ. Сума внесків, наведених у таблицях, може не дорівнювати загальному значенню у зв'язку з округленнями.